

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Я.В. Догадайло, к.е.н., доцент

Н.А. Калина, здобувач вищої освіти

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Аналіз економічної результативності діяльності підприємства має спиратися на власну методичну основу. Беручи до уваги те, що існуючі методи аналізу результатів діяльності підприємства обмежуються лише методами аналізу його ефективності, то вибір методу аналізу економічної результативності (ЕР) базуватиметься саме на них. Можна виділити два основні напрямки аналізу результатів діяльності підприємства: перший – аналіз здійснюється за допомогою системи показників; другий – аналіз та оцінка здійснюється на основі узагальнюючого показника. При виборі методу треба враховувати, що підприємство є складною системою, яка складається з тісно пов'язаних між собою підсистем. Тому і серед показників, що характеризують результати його діяльності існують особливі зв'язки, які втрачаються при використанні лише одного з них.

Для обґрунтованого вибору методу аналізу ЕР були сформульовані наступні вимоги до нього: специфічність – врахування особливостей діяльності підприємства; універсальність – можливість не трудомісткого відображення всіх критеріїв ЕР; широта – необхідність охоплення системою показників всіх боків діяльності підприємства; лаконічність – кількість показників повинна бути оптимальною; доступність – вихідна інформація для розрахунку показників або самі показники повинні знаходити своє відображення в бухгалтерській звітності; повносистемність – необхідність врахування всіх взаємозв'язків між показниками. Результати аналізу відповідності методів визначеним вимогам надано в табл. 1.

Таблиця 1 – Відповідність методів аналізу результатів діяльності вимогам

Вимоги Методи	Специфічність	Універсальність	Широта	Доступність	Локальність	Повносистемність	Кількість збігів	Ранг
Метод динамічного порівняння	+	–	+	+	–	–	3	3
Метод просторового порівняння	+	–	+	+	–	–	3	3
Метод групування	+	–	–	–	+	–	2	4
Методи математичної статистики	+	–	+	+	+	+	5	2
Матричний метод	+	+	+	+	+	+	6	1
Кількість методів, що відповідають вимозі	5	1	4	4	3	2	–	–

Таким чином, для вимірювання економічної результативності найбільш досконалим є матричний метод [2], так як він відповідає всім сформульованим вимогам – ранг 1. Всі перераховані вище методи, крім матричного не відповідають вимозі універсальності – тобто вони не дозволяють при аналізі охарактеризувати зміни всіх критеріїв економічної результативності діяльності підприємства. Матричний метод усуває цей недолік шляхом використання різної бази порівняння та побудови індексних матриць, що відображають всі критерії економічної результативності діяльності підприємства.

Внаслідок виникає задача побудови матриці ЕР функціонування підприємства типу:

$$X = \left\| X_{id} \right\|^\delta, \quad (1)$$

де X_{id} – елемент матриці;

i – номер рядка;

d – номер стовпця;

δ – порядок матриці, який дорівнює числу кількісних показників, співвідношення яких між собою створює поле ЕР.

Матриці притаманні наступні властивості:

– діагональні елементи дорівнюють 1;

– $(\delta_2 - \delta)/2$ елементів розташованих по відношенню один до одного симетрично головній діагоналі є зворотними величинами, тому достатньо вивчити ретельно не всі, а лише $(\delta_2 - \delta)/2$ елементів матриці X ;

– складається з лінійно-залежних вектор-рядків та вектор-стовпців [1].

В свою чергу, елементи поля EP визначаються за формулою:

$$X_{Id} = Y_d / Z_I, \quad (2)$$

де Y_d, Z_I – кількісні показники, що створюють відповідно стовбець та рядок матриці, на перетинанні яких стоїть певний елемент.

Існуючі роботи, що присвячені матричному моделюванню, дозволяють оцінювати або ефективність виробничо-господарської діяльності, або тільки фінансовий стан підприємства. Успіх фінансово-господарської діяльності в цілому розглядався тільки в роботі [2], але в ній не урахується можливість збиткової роботи підприємств, що в сучасних умовах кризового стану не досить коректно, також не розглядаються витрати з точки зору їх реагування на зміни в обсязі діяльності, що не дозволяє контролювати релевантну інформацію для прийняття управлінських рішень. Необхідно зазначити, що реалізація обраного методу можлива лише при обґрунтованому інформаційному забезпеченні аналізу економічної результативності діяльності підприємств, що і є напрямком подальшого дослідження авторів.

Перелік посилань:

1. *Матричное моделирование и комплексный анализ результатов хозяйствования* : [сб. науч. тр. / науч. ред. Мересте У.]. – Таллинн : ТПИ, 1985. – 144 с.

2. *Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий* : монография / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. – Харьков : Инжэк, 2005. – 143 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧАСОВИХ РЯДІВ

Л.М. Зомчак, к.е.н., доцент

В.Т. Марусіна, здобувач вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

Існують різні моделі часових рядів для макроекономічного прогнозування, які в цілому можна розділити на два різних підходи: структурний підхід і підхід скороченої форми. Хоча структурний підхід модельно-орієнтований і вбудовує більше економічних структур, він, як правило, вимагає створення складної економічної моделі з декількома параметрами. У результаті, оцінки параметрів більш чутливі, так само, як і базові припущення щодо економіки по відношенню до підходу скороченої форми. Крім того, структурний підхід є більш інтенсивний в обчисленні, його важко реалізувати на практиці, особливо при виконанні макроекономічного прогнозування для більш ніж однієї країни. З іншого боку, в підхід скороченої форми, як правило, більш орієнтовані на дані і не включає в себе безліч економічних структур, тому його простіше реалізувати внаслідок меншої кількості обчислювальних вимог.

Більшість моделей економічних часових рядів належать до моделей скороченої форми. Наприклад, авторегресивні моделі ковзних змінних (ARMA) і авторегресії інтегрованих ковзних змінних (ARIMA) часто використовуються для стаціонарних і нестаціонарних часових рядів, відповідно [1]; моделі з гетероскедастичністю (ARCH / GARCH) застосовують для моделювання часових рядів із зміною дисперсією, що важливо для прогнозування в галузі фінансів [2]. Для багатofакторних стаціонарних часових рядів застосовують векторну авторегресивну модель (VAR).

Крім технічних питань, ще однією важливою особливістю макроекономічного прогнозування, яку необхідно розглянути, є зростання глобалізація і взаємозалежність світової економіки. Це має важливі наслідки для проведення грошово-кредитної і фінансової політики центральними банками та управління ризиками комерційними банками.

Поточне прогнозування (nowcasting) визначається як прогнозування в найближчий час на основі зовсім недавнього минулого. Термін є скороченням now (зараз) і forecasting (прогнозування) та використовувався впродовж тривалого часу в області метеорології, а останнім часом також в економіці (Д. Джанноне, Л. Рейхлін і Д. Смол [3]). Поточне прогнозування актуальне в економіці, оскільки основні статистичні дані про нинішній стан економіки доступні зі значною затримкою. Це особливо актуально для тих показників, які розраховуються на щоквартальній основі. Валовий внутрішній продукт (ВВП) є яскравим прикладом. Наприклад, перша офіційна оцінка ВВП в США або в Велико-